

Un pouco máis arriba da lingua

Estefanía A. Lodeiro Paz
Colexiada 2 127 do ICA de Santiago de Compostela

Toda sociedade precisa dun conxunto de regras e principios que posibiliten a convivencia dos seus membros, así como dun conxunto de institucións e profesionais que garantan o seu cumprimento e faciliten, coa súa aplicación, a resolución dos conflitos. Na conclusión da edición dedicada ao Dereito dos *Encontros sobre o Feito Diferencial Galego*, organizados polo Museo do Pobo Galego, constatábase o nefando papel xogado polo Dereito como represor e descoñecedor do feito diferencial galego en moitos momentos da nosa historia, así como a posibilidade de cambiar radicalmente o seu papel na situación presente.

A cidadanía galega mostraba, e en parte aínda mostra, unha forte desconfianza cara á administración xudicial e cara aos profesionais do dereito. O afastamento da autoridade respecto da sociedade galega obrigou os nosos devanceiros a reaccionar fronte ás normas de dereito común, alleadoras e desgaleguizadas, dando pé á aparición de costumes propios acordes coa nosa realidade social á marxe do sistema xurídico oficial. A posterior evolución co recoñecemento da singularidade foral galega, a consolidación da democracia e a implantación do sistema autonómico con potestade legislativa achegaron o Dereito á sociedade galega, pero non puxeron fin aos prexuízos tradicionais nin aos habituais receos cando trataba cos xuristas.

Os refráns, por recoller a sabedoría popular e, sobre todo, por legar esta experiencia ás futuras xeracións, reflicten a imaxe que ten o noso pobo do dereito e da xustiza e a súa relación co mundo xurídico. Na recompilación *Refráns da Xustiza*, elaborada pola Irmandade Xurídica Galega, podemos ver exemplos da primacía do costume fronte á lei (*non valen leis sin costumes, valen costumes sin leis*), ou do receo diante da xudicatura (*xente de xustiza, xente de maliza*), dos preitos (*preitos e baraxas desfán as casas*) e da avogacía (*cando toma corpo o diaño, vístese de avogado*). Recorren a nós (*no negocio, na*

casa e na facenda busca avogado que te defenda), sen importar o custo (*máis quero avogado caro que me coma a facenda, do que de enxoito e barato que mal me defenda*) por necesidade imperiosa (*máis pode un home no estrado ca trinta na taberna*) e non por confianza (*xustiza, Deus a deia, que pouca se fai na terra galega*).

A relación entre xustiza e cidadanía ten outra causa primordial. Desde a instauración da xustiza moderna e aínda hoxe mantemos unha eiva pola indiferenza que manifestan institucións, axentes públicos e profesionais do dereito polo idioma no que o pobo se expresa. Álvaro das Casas, no *Refraneiro Galego*, aconsellaba: “*no teu país fala sempre a túa língoa; o que non-entenda que adeprenda: tamén ti cando saes pol-o mundo tés de adeprender outras falas. En galego enténdeste mellor, sabes sempre o que dis e ninguén pode enganarte*”. Por desgraza,

os xuristas desprezaban o galego e dirixíanse á cidadanía en castelán, nunha lingua que mal entendían, que se prestaba a equívocos cando non a enganos. Certo é que no século XXI o castelán está moito máis estendido e que as normas recoñecen o galego como lingua propia de Galiza, pero continúa a indiferenza, cando non o desprezo, dos profesionais e afecta ao dereito á xustiza efectiva no noso idioma. Nunha chea de tribunais segue a empregarse o castelán mesmo cando resulta evidente que quen actúa como demandante, demandado ou testemuña estaría máis cómodo e entendería mellor o seu papel de falar en galego. Como moitas das súas obras, a viñeta de Castelao aquí reproducida aínda hoxe ten que facernos pensar.

Non hai que buscar liortas, hai que pagar débedas e reparar ofensas pasadas. Sexamos conscientes de que a nosa profesión goza de consideración entre a xente, e que podemos reforzar o valor e a imaxe da lingua galega, igual que colegas desleigados que nos precederon aproveitaron o seu estatus para facer o contrario. Cando unha persoa se achega a un bufete ou a un tribunal, pretende resolver un problema e na maioría dos casos pode pensar que cambiar o idioma no que lle falan avogados ou xuíces ou calquera outro axente podería supoñerlle un custo que pagaría cunha defensa ou unha sentenza peor para os seus intereses. Este dilema foi esencial na nula asunción do galego nas relacións xurídicas, e aínda máis cando falar en galego supoñía unha penalización real para o cidadán galego-

falante a causa do desprezo ou da hostilidade contra o noso idioma por quen tiña o poder de decidir na cuestión presentada. Por fortuna, hoxe a normativa protexe formalmente o idioma e non hai lugar a tal represalia, pero cómpre rachar cos atavismos e convencer a cidadanía de que optar polo galego como lingua de relación no campo xurídico debería ser o normal na nosa terra. Aproveitemos o noso ascendente sobre quen acode a nós e usemos o prestixio da nosa actividade na defensa e no fomento do galego.

Cómpre en xustiza que, como un dos grupos profesionais con maior responsabilidade histórica na desgaleguización, as xentes da xudicatura, da fiscalía, da avogacía, da procuradoría, do notariado, da docencia e da práctica nos eidos xurídicos corrixamos tal inxustiza e actuemos como axentes impulsores do recoñecemento do galego en todo momento e lugar. Non podemos limitarnos a falar en galego con quen o fala primeiro. Debemos empregar o galego como primeira opción, mesmo a quen se achegue noutro idioma, asumindo que case un 95 % da cidadanía galega entende o galego, e limitar o emprego doutros idiomas ao 5 % restante. Así contribuiremos a que mellore a situación e poderemos ver o futuro do noso idioma con optimismo.

Que cadaquén asuma a súa responsabilidade para impulsar a normalización lingüística do galego en todos os campos xurídicos e fomentar o seu emprego. É o momento de irmos un pouco máis arriba... na defensa da nosa lingua.

Prexuízo
ou
perxuízo?

Soma nota!

A forma estandarizada galega deste verbo é **prexudicar**, que conserva o prefixo latino *pre-* (lat. *praejudicare*). En galego asume dous valores: 'xuízo previo' e 'perda dun ben ou dunha vantaxe':

As modificacións do proxecto poden prexudicar os prazos de execución

Nos derivados da súa familia léxica mantense a mesma partícula prefixada: **prexuízo, prexudicial, prexudicado, -a**.

En relación con esta forma, cómpre aclarar que o termo fraseolóxico empregado na linguaxe xurídica galega é **danos e perdas**, amplamente documentado nos textos medievais. Xa que logo, debemos evitar o uso do calco léxico castelán ***danos e perxuízos**:

*Na demanda solicitou unha indemnización por **danos e perdas***